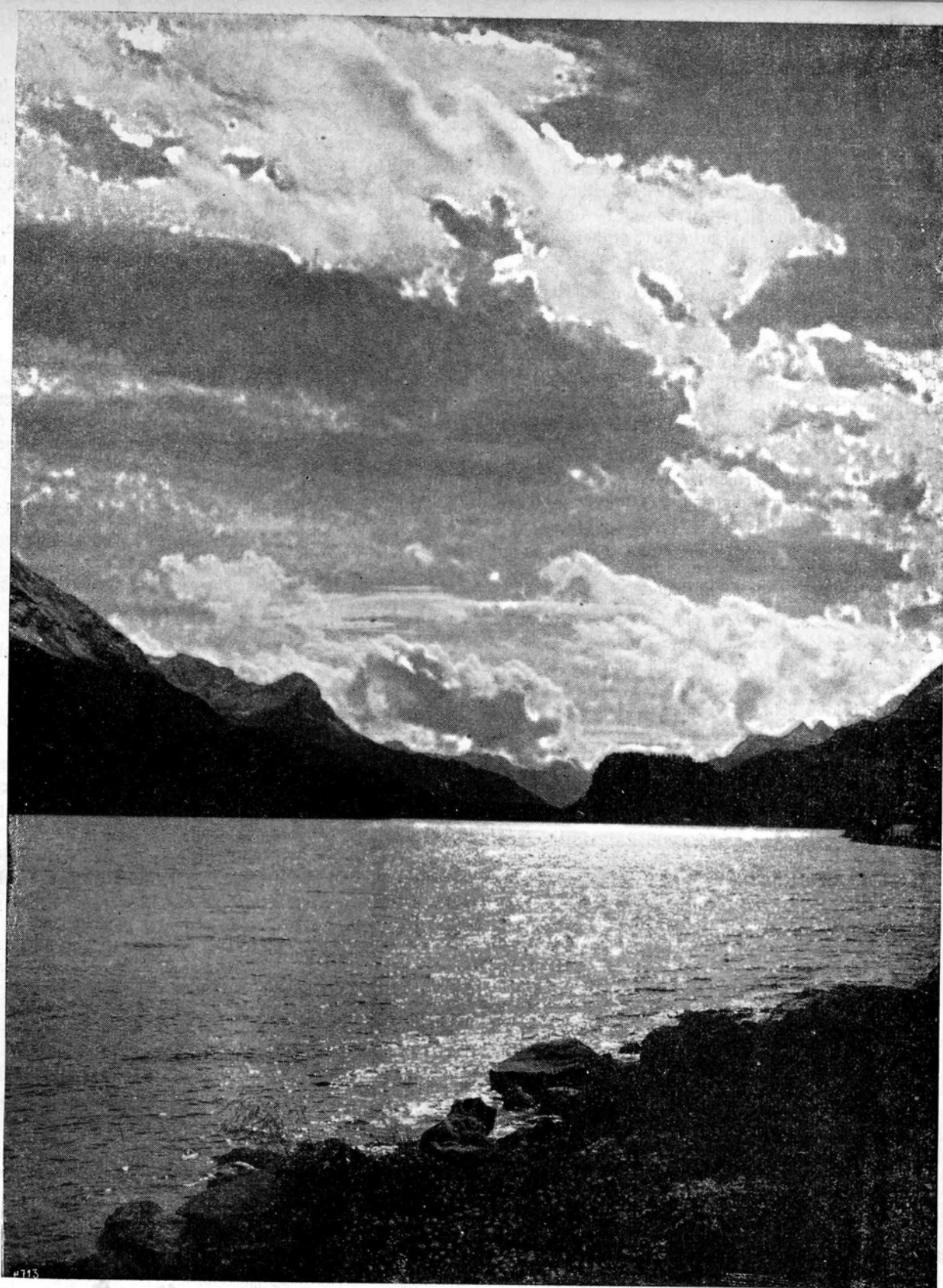

Poštnina plačana v gotovini

Vzajemna

Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

ŠTEV. 9-10 - SEPTEMBER-OKTOBER 1939 - IZHAJA MESEČNO - LETO III

Ljudski pregovori

Navadno pravijo: narodni pregovori. Pa to ni prav, ker ti pregovori so plod ljudske modrosti in izkušnje, ne samo enega naroda. Iz naslednjega boste videli, da imamo prav. Prinašamo nekaj pregovorov v šestih jezikih in iz vseh boste videli, da so to splošni ljudski pregovori, in še jezikov se lahko vrhu tega učite. Razložimo naj še kratice: a = angleški, f = francoski, i = italijanski, n = nemški, š = španski. Zdaj pa nekaj primerov, ob katerih se zamislite v modrost dotičnega pregovora:

1. Kdor se da vpreči, mora vleči.

A In for a penny, in for a pound.

F Quand le vin est tiré, il faut le boire.

I Chi dice uno dice due.

N Wer A sagt, muss B sagen ali: Wer den Teufel aufs Schiff nimmt, muss ihn führen.

Š Quien ha embarcado ali diablo tiene que llevarle.

2. Ne hvali dneva pred večerom!

A Praise a fair day at night.

F Il faut attendre au soir pour dire le jour beau ali: Il ne faut pas chanter victoire avant le combat.

I Non lodare il bel giorno innanzi la sera.

N Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben.

Š Al fin de la jornada lo veremos.

3. Orel orla plodi, sova sovo rodi.

A A wild goose ne'er laid tame eggs.

F L'aigle n'engendre point la colombe.

I D' aquila non nasce colomba.

N Adler brüten keine Tauben.

Š De águila no nace paloma.

4. Siromaka povsod tepó.

A In a poor house there is no mouse.

F Pauvreté n'a pas d'amis.

I Póverta non ha parentela.

N Arme Leute kennt niemand.

Š No hay amigo ni hermano, si no hay dinero de mano.

5. Starega medveda ne naučiš več rajati.

A The three must be vent while it is young.

F Plus le bone est vieux, plus sa corne est dure.

I Finchè la pianta è tenera, bisogna drizzarla.

N Alte Böcke, steife Hörner.

Š De pequeño se entuerta el pepino.

6. »Skoraj« ni še nikoli zajca ujel, »komaj« ga pa je.

A Almost was never hanged.

F On ne doit jamais se contenter d'un à peu près.

I Con quasi, quasi niente fási.

N Beinahe bringt keine Mücke um.

Š Casi, casi nada vale parati.

7. Slepóti ne pomagajo naočniki.

A A blind man will not thank you for a looking-glass.

F A l'aveugle ne duit miroir ni figure.

I Ai ciechi non approda il sole.

N Dem Blinden hilft keine Brille.

Š Qué hará el ciego con los anteojos?

8. Zakonski stan je solzni stan.

A Wed lock is a pad lock.

F La mariage est la saison des orages.

I Chi ha moglie ha doglie.

N Ehestand — Wehestand.

Š Vanse los amores, quedan los dolores.

9. Hrasta sneg ne ušibi.

A An oak is not felled at one chop.

F Au premier coup ne choit pas l'arbre.

I Ad un colpo non cade l'albero.

N Die Eiche fällt nicht auf den ersten Streich.

Š Un solo golpe no derriba el robre.

10. Kuj železo, dokler je vroče!

A Strike while the iron is hot.

F Il faut battre le fer pendant qu'il est chaud.

I Il chiodo va battuto, mentre è caldo.

N Schmiede das Eisen, solange es warm ist!

Š Cuando el hierro está encendido ha de ser batido.

Opazili ste lahko različen način izražanja pri posameznih narodih. Če vas stvar zanima, dragi bravci, lahko v prihodnji številki nadaljujemo.

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3. Poštni čekovni račun 12.048.
Telefon interurban št. 5. Brzjav: Kodes Prevalje.

Osrednja pisarna in centralno skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj, Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih združnih domov v Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. **Prodaja se le članom.** Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zdrugi kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV, HRASTNIK,

r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Listnica uredništva

Radi izrednih razmer smo malo zakasnili z današnjo dvojno številko. Upamo, da boste vsi razumeli naše opravičilo.

Uredništvo.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Ocožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Novе vloge izplačuje b r e z vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Ustanovljena 1862

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti« plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Delavska kulturna zveza »Vzajemnost« Ljubljana, Delavska zbornica, poštni predal 290. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

Ali je mogoč socializem brez socializma?

Čudno vprašanje na prvi pogled. Pred dobrim desetletjem ga ne bi postavili.

Medtem je pa napredovala zmedenost duhov. Prej je veljalo, da socialistično gibanje predstavlja združitev vseh gonilnih sil, ki nastajajo iz odpora proti kapitalističnemu sistemu. Politični nasprotni pol je bilo socialno-konservativno meščanstvo. Pojav fašizma je to sliko spremenil. V mnogo evropskih deželah je postal najmočnejši in najhujši politični nasprotnik socializma nasilni pokret vseh vrst in oblik. In ta nasprotnik se po potrebi kaže na zunaj revolucionarnega, protimeščanskega, protikapitalističnega; »i

Prav to pa zahteva razčiščenje pojmov v socialističnih vrstah.

Italijanski pisatelj Ignazio Silone, ki je za to dobo napisal dve najpomembnejši deli v svetovni socialistični literaturi »Kruh in vino« in »Šola diktatorjev«, je nekje zapisal:

»Mi nismo stranka frizerjev. Mi ne delamo za videz. Socializem ni prevara ali spretna čarovnija, temveč je resnica, nič drugega kakor resnica. Česar predvsem potrebujemo, je drug način gledanja na življenje in ljudi. Brez tega drugega načina gledanja na življenje in ljudi bi sami postali fašisti, moji dragi prijatelji — namreč rdeči fašisti. Zato izrecno poudarjam, da ne maram postati fašist, in čeprav bi bil samo rdeč fašist.«

Za nekatere je že državni kapitalizem — socializem. Drugim je socializem nacionalizacija produkcijskih sredstev, prvim in drugim je socializem samo gospodarsko vprašanje, samo vprašanje želočca. Na to pravimo mi: t u d i podružabljenje produkcijskih sredstev je socializem, kakor je treniranje telesa pogoj za zdravo in dolgo življenje, toda socializem je še nekaj več, je predvsem tisti »drugi način gledanja na življenje in ljudi«, ali kakor pravi W. Schlamm:

»Postali smo socialisti, ker ne moremo prenašati tega, da bi človek teptal človeka. Postali smo socialisti, ker ne moremo prenašati uničevanja človeške kulture. Postali smo socialisti, ker smo spoznali svobodo, dostojanstvo in odločanje človeka o samem sebi za najvišje življenjske vrednote. Potem smo razumsko spoznali, da se more to naše hotenje uresničiti, ako najvažnejša sredstva za ustvarjanje človeških dobrin pridejo iz rok nekaj privilegiranih družin v roke solidarne družbe.«

Iz tega jasno sledi, kaj je nasprotje socializmu, ali kdo so nasprotniki socializma:

Marx je zapisal: »Socializem ni stanje, ki se mora upostaviti, temveč je resnično gibanje, ki odpravlja sedanje stanje.« Zato je nesmiselno govorjenje, ako se reče na primer »Ko bomo imeli socializem« ali »Pod socializmom

bi bilo tako in tako«, kajti socializem ni neko trpno stanje, temveč neprestano gibanje, ki preusmerja ljudi in razmere.

»Zgodovina socialističnega gibanja je zgodovina ideje, ki se uresničuje,« pravi Hendrik de Man in nadaljuje: »To uresničevanje pa ne pomeni, da se kapitalističen svet stalno preobraža v socialističnem smislu. Vplivanje socialističnega gibanja na ustanove družbe je mnogo bolj zamotano in polno nasprotstev, kakor bi si človek predstavljal pod tistim starim izrekom, da se kapitalizem poglagoma razrašča v socializem. Nasprotno, mnogo bolj se izraža v naraščajočem nasprotstvu med silami, ki predstavljajo socialistično hotenje, in drugimi silami, ki se razvijajo v nasprotno smer.«

Težka gospodarska kriza na primer lahko ustvari za strokovne in politične socialistične organizacije tako neugoden položaj, da izgubé že prej priborjene pravice in postojanke; toda napetost, ki s tem nastaja, lahko resnično moč socialistične ideje dvigne višje, kakor pa je bila v boljših časih, ko je gibanje izvojevalo več svojih zahtev samo radi manjšega odpora drugih.

Po zunanosti se ne sme meriti stvarnosti. Neke vrste državni kapitalizem smo poznali že v zadnji veliki vojni. In če danes drugi, v stiski, posnemajo ta vzgled in proslavljajo tako ureditev, nikakor ne smemo videti v tem »delnega uresničenja« socializma. To so samo dokazi, da se prizadeti hočejo iz stiske rešiti s tem, da si izposodijo nekaj iz socialističnega programa. Tudi tako imenovano načrtno ali dirigirano gospodarstvo ni nikako delno uresničenje socializma. Baťin sistem že zato ne more pomeniti nobenega uresničenja socializma, ker ga vodijo popolnoma drugi nagibi.

Vsa ta »racionalizirana«, »načrtna«, »avtarkična«, birokratizirana ali kakor vse se še imenujejo ta razna hvalisana gospodarstva po svetu so si za svojo reklamo izposodila gesla iz socialističnega idejnega sveta zato, da bi se laže borila proti resničnemu socialističnemu gibanju. To je podobno kakor v vojni: postojanke, ki jih sovražnik med dvema svojima umikoma gradi za svojo fronto, so lahko izhodišče za lastne čete pri novem sovražnikovem umiku. Lastne čete se bodo tedaj dobro okoristile z jarki in kavernami, ki jih je zgradil sovražnik; toda medtem se pa iz teh postojank še strelja na naše čete. In ti strelji v našem primeru zadevajo ljudi, ki hočejo socializem. Socialisti so pa edini ljudje, ki morejo uresničiti socializem.

Socializem je treba hoteti in zato je prvi pogoj za uresničevanje socializma, da so socialisti tu.

Svobodna odločitev, volja do samouprave, želja po izpolnjevanju pravične zahteve, po uresničenju neke npravne ideje, ustvarjanje iz navdušenja — vse to manjka despot-skim režimom in zato pomenijo vsi njihovi dekreti nadaljnje omejevanje in utesnjevanje človeškega življenja. Vsak ukrep — kakršenkoli, bodisi v enem obratu, državi ali občini — ki omejuje samoodločbo ljudi, pa je v nasprotju s socializmom, ker socializem stremi po odpravi zatiranja človeka po človeku, ker socializem pomeni svobodo. Socializem je nadaljevanje idej, ki jih je proglasila velika francoska revolucija: Svoboda, enakost, bratstvo — ne pa njihovo zanikanje.

Znan marksist je rekel:

»Ako naj katerikoli totalitarni režim uvaja neki socializem, potem sem neizprosno nasprotnik tega socializma, kajti tako »socializirano« gospodarstvo je hujše kakor privatno kapitalistično gospodarstvo z vsemi svojimi grehi, kajti to vsaj ne zabranjuje človeku, da si p r o t i nje-mu; ako si totalitarni nasilni režim centralistično podredi gospodarstvo, potem so mu ljudje končno veljavno, brez-

upno izročeni z vsem svojim življenjem. To je moja socialistična izpoved. In gotovo je to izpoved vsakega socialistična, ki ima še srce in razum.«

Danes je vojna spet zajela že velik del sveta, vojna, ki jo je človeštvo v vseh časih smatralo poleg kuge in lakote za najhujše zlo. Toda, kakor je vojna strašno zlo, moramo računati z njo kot z danim dejstvom. Zato so se tudi jasno opredelili ob njenem izbruhu tako francoski kakor angleški socialisti, tako socialisti manjših kulturnih narodov kakor celotna strokovna internacionala, ki združuje najširše množice delavstva, ki stremi po pravici in ki čuti, da gre za svobodo ali despotizem, za človečanstvo ali sužnost, za ponovno zmago barbarstva ali rešitev človeštva. Iz jasne zavesti in odločnosti, ki preveva kulturni in svobodoljubni svet, sledi, da se bodo iz vseh strahot tem mogočnejše uveljavili svetli ideali napredka in da bo človeštvo po vseh uničevanjih in ponižanjih zaživelo novo, lepo dobo, kakršne še doslej ni poznalo.

rk.

Knjiga o lastovicalah

Ernst Toller

Prevedel Mile Klopčič

(Nadaljevanje.)

O Evropa, kako si uboga!

Živali tvojih hiš so kakor tvoji ljudje,
prijuljene in odurne, pohabljenе in skopljenе.

O njih žalostne oči!

Kjerkoli jih kronaš, kronaš rekorde,
kakor kronaš rekorde svojih ljudi —
in ne njih življenja,
ne njih življenja!

Kdaj rasto svoje življenje?

Kdaj?

Planite narodi orienta in oznanjajte

blažene himne svojega blagoslovljenega oddiha!

Živi pa žival v vaših hišah, vi ljudje Evrope,

ki se ne dá krotiti ne strahovati,

ki se ne dá ujeti vašim sladkobnim vabilom

ne vaši oblastni groznji,

ki je ostala

Svobodna!

Svobodna!

Svobodna!

Pridite k meni, dvojnemu jetniku:

jetnik jetnikov...

Nocoj

je spal lastovičji par v moji celici.

* * *

Graditelj gotske katedrale,

brzdaj svoj ponos!

Rabil si kvadre, umetno klesano kamenje,

stebre, pilastre, rozete in slikane šipe,

bedo ljudi, ki so se cenó ti prodali,

si rabil za malto,

posvetil si svojo umetnino

onostranstvu,

smrti.

Poglej lastovice:

Iz blata, iz ila, iz bilk in iz grive

gradijo pobožno svoje umetno obokano gnezdo

in ga posvetijo

zemlji,

življenju.

* * *

Ko pride zjutraj stražnik,

se zgrozim od strahu.

Če gnezdo zagleda,

bo s trdo ga kretnjo porušil na tla.

se nahajajo v vojnem stanju

O lani poleti bojni pohod na mlade živalce!
S slemen in žlebov vse so razdrli.
Ko sem šel na dvorišče,
sem šel čez bojišče.

Obupno vreščale so žalostne matere.

Paragraf X: Trpeti ptice v hiši pokore nasprotuje
izdržavanju kazni.

* * *

Videl sem metuljčke,
kako so se igrali v poldanskem soncu.

Toda,
ko sonce zaide,
ko nočni viharji
vršé preko zemlje
s črnimi krili,
kje, najdražji otroci božanske matere,
kje spite takrat?

Mislím,
da se vam odpro
čáše cvetlic,
mislím,
da vas uspáva
pešem cvetov v templju kostanjev.

* * *

V gnezdú
leži
pet rjavo pikčastih jajčec,
postlanih v mehki puh.

Pet svečanih templjev brstečega življenja.

* * *

Človeške matere,
ve niste več
svečani templji brstečega življenja.

V dlaneh moje matere
gube rastó.
Ko me je nosila,
je bila njena kri
kalna od stalne bede.
Sanjajoč
sem doraščal
v temí ogrevajočega naročja...
Moje mleko bridkost,
moj srčni utrip žalost.

Človek je postal
pešem v molu
v himničnem zboru svetà.

* * *

Veš, kako leti lastovica?

Videl sem
v vojni ujetnike.

kako so se vlekli
po tožečih dolinah razstreljenih vasi.
Iz vrst gledalcev
se je iztrgala
ženska.

Odrevene roke so se sprostile,
veter temačnega neba strmo planile,
planile, planile!
Letele!
Vrskale!
In glas serafske radosti:
André!!!

Pa ni bilo kot lastovičji let.

Videl sem
v ječi uklenjene ljudi
spati...
sanjati...
O ti čbrazí, sijoč kakor zvezde!
Uklenjeni ljudje
sanjajo!
Ti blaženi sen zmagovalcev!!!

Pa ni bilo kot lastovičji let.

Lastovičji let — kako imenovati, kar se ne dá imenovati?
Lastovičji let — kako upodobiti, kar se ne dá upodobiti?
Če bi bil bog,
njegov srd:
bliskoviti lastovičji let,
njegov smehljaj:
prisrčna lastovičja igra,
njegova ljubezen:
opojna predaja lastovice.

Evropa slavi svoja letala,
jaz pa, jaz št. 44,
naj z molčečimi akordi svojega srca
slavim lastovičji let.

* * *

Kdo bo z mano slavil lastovičji let?
Vse vas vabim!
Kdo se odzove?

Starikavo dekle.
Grbav otrok.
Norec.

O smešna trojica človeške dobrotljivosti!

Slavimo! Amen.
Pojemo! Amen.
Častimo! Amen.

Lastovičji let slavimo,
in to je njegovo razodetje:

Žival je svetejša ko človek. Amen.
Roža svetejša ko žival. Amen.
Zemlja svetejša ko roža. Amen.
A najsvetejši je kamen. Sela. Sela. Sela.*)

* * *

Zjutraj si lastovičji samec
s čudovito gracijo snaži
svoje modrikasto blesteče perje.
Neprestano godrnja samica,
ga zmerja, se prička, čeblja in razgraja,
pisana žlobudravka.
Dostojanstveno konča samec
svojo jutranjo frizuro,
komaj da sploh odgovori togostim glasovom.
Potem pa — juhej!
poleti v rosna nebesa.

*) Sela = hebrejska beseda, pogosta v psalmih. »In s tem sela« =
in s tem konec! — Op. prev.

Pa ne za dolgo,
že sedi na okenskem okviru
in zacvrli valeči soprog
vesel jutranji koncert.
Cirici, cirici,
cicici,
urr.

* * *

Stojim ob nočnih rešetkah, ob oknu.

V sanjah zacvrči samica.
Samec se prebudi od ljubeznivega klica
in se tiho in rahlo premakne.

Nisem sam.

Tudi mesec in zvezde so mi družice,
in lesketajoče, molčeče poljane.

* * *

Tok-tok

Veša Kvonnezin

Že dolgo slišim prihajati človeka. Redni tok — tok njegove palice, s katero preskuša nosilnost ledu, prihaja iz razdalje približno dveh kilometrov.

To preskušanje ledu s sluhom je v zgodnji zimi na kanadskih jezerih mnogokrat potrebno. Palica se med hojo popolnoma lahko in neprisiljeno vihti, tako da pade njena ost pri vsakem četrtem koraku z vso močjo na led.

Toda tokrat se mi je zdelo, da udarja palica po ledu že pri vsakem tretjem koraku. To so bili koraki moža, ki se mu ne mudi in ki mirno postavlja nogo pred nogo. Tok — tok, enakomerno kot infanterija, ki koraka ob udarjanju bobna. Bila je pzna jesen. Led je bil slab, posebno na tistem velikem, plitvem jezeru z blatnim tlom, ki je izločalo trupene pline. Temen gozd jelk je obdajal površino kot črn zid. Noben solčni žarek in mogel prodreti vanj. Za gozdom se je širilo neprodirno močvirje kilometre daleč v deželo.

Zapuščena pokrajina, ki sem se je izogibal, kolikor sem se je mogel, kadar sem hodil postavljati pasti za živali.

Hipoma sem se spomnil dolžnosti gostitelja. Zanetil sem spet dogoreli ogenj, postavil svežo vodo za čaj in iz ostankov kosila pripravil novo jed. Ves čas sem premišljeval, kaj je dovedlo tujca v moj revir v času, ko je bil jesenski lov na višku.

Malega mojega taborišča se z jezera ni dalo videti, toda lahko viden je bil dim mojega ognja. Vedel sem, da noben popotnik ne zanemari take priložnosti. Tak je običaj ljudi, ki živé v teh gozdovih. Sedel sem ob ognju, kadil in željno pričakoval obiskovalca. Nekaj je v načinu njegovega bližanja izdajalo, da človek, ki je prodrl tako globoko v moj predel, ne more biti navaden lovec. Čudno, kako je ta mož preizkušal led! Ne samo, da je padel udarec pri vsakeh tretjem koraku, temveč je bil tudi nenavadno trd, kot da ima težjo palico, kakor jih navadno rabimo. In vrhu vsega ta čudni, umerjeni takt kakor tiktakanje zelo velike ure.

To počasno korakanje je izdajalo trdovratno vztrajnost moža, ki se je podal na pot, da izvrši neko poslanstvo, in ki se ne da ko ničemer odvrniti od njega. Enakomerno je stopal dalje, ob taktu palice. Tok — tok — tok! Monotonost tega udarjanja je kakor hipnotično vplivalo name. Mnogo časa je potreboval tujec — no da —, je pač razpolagal z njim. Vendar bi pri tako vztrajni hoji moral biti že davno tu. Hipoma

sem opazil, da prihaja glas od druge strani in da je popotnik moral spregledati moje taborišče kljub dimu, ki se je dvigal iz njega in kljub sanem, ki sem jih imel ob regu, in da je šel naprej. Čudno, nezaslišano obnašanje traperja in tudi nerazumljivo — če mož ni bil slep ali če ni imel sovražnih namenov.

Ker si vsak človek, ki ima nekaj značaja, v življenju napravi kakega sovražnika, sem pomislil, če ni to neki sovražnik.

Šel sem na ledeno površino in si ogledoval, toda tujca nisem več videl, ker je imel breg jezera mnogo zalivov in zavojev. Vedno sem pa še razločno slišal umerjeno udarjanje palice, ki se mi je zdelo ne samo skrivnostno, temveč naravnost usodno, grozeče.

Tekel sem do sredine jezera, da dobim razgled, toda nisem zagledal nikogar. Vrnil sem se v svoje taborišče, ugasnil ogenj, se oborožil in šel zasledovat neznanca.

Eno uro ali še več sem mu sledil. Ker je že tujec pred menoj preizkušal led, sm si ta trud prihranil. Nisem izgubljal časa, temveč sem hitel, kolikor sem mogel. Toda, kakor sem bil hiter in kakor je mož pred menoj počasi hodil, ga nisem in nisem mogel dohiteti.

Kljub njegovemu navidezno lagodnemu koraku se je zdelo, da ostaja ista razdalja med nama. Tok — tok je krihajol zdaj z desne. Sledil sem mu dalje in opazil, da me je zasledovanje privedlo v lgoboko zarezan zaliv, ki mu nisem videl konca in ki ga sploh nisem poznal. Kljub temu — naprej za njim, za tem begajočim tok-tokanjem, vedno v teku, — nepoznanec je pa z umerjenim korakom nadaljeval svojo pot.

Ali pa to sploh ni bil človek? Trdno odločen, da pridem na sled tej skrivnosti, sem tekal dalje, brez ozira na to, kam me bo še zapeljal ta čudni glas.

Vabil me je čez širno jezersko površino, skozi ozke prehode med pečinami, ob zavutih, z gozdom obdanih vodnih poteh, vedno po ledu in vedno ob spremljanju monotonega tok — toka.

Naenkrat sem se znašel v predelu svojega lovskega revirja, ki ga še nikdar poprej nisem videl. Pred mojimi očmi se je odprla po viharjih opustošena pokrajina in črno, neprodirno močvirje. Kako mi je moglo to ozemlje uiti mojim očem skozi

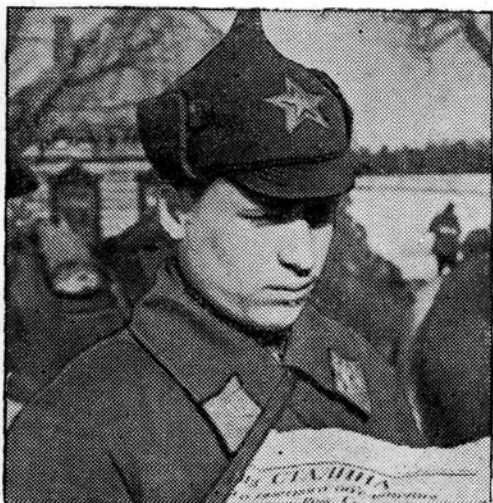
vsa ta mnoga leta, nisem mogel razumeti, in jezilo me je, da neki tujec bolje pozna mojo deželo kakor jaz. Ne samo to — vsa stvar je postajala vedno bolj skrivnostna, nenaravna.

Od dolgega zasledovanja sem postal utrujen, nisem mogel več teči in sem začel hoditi! Vendar, čudno, prihajal je isti tok — tok na ušesa in razdalja je ostajala skoro enaka. Zdelo se je, kakor da je neznanec opazil mojo utrujenost in da je moji spremenjeni hitrosti prilagodil svojo. Kako je mogel to napraviti, mi je bila uganka, vsekakor se mu jaz nisem približal, niti se ni on oddaljil od mene. Hipoma mi je šinila misel v glavo. Morda se me sploh ni hotel znebiti; mogoče je želel, da mu jaz slepo sledim, kamor se bo njemu ljubilo? Morda me je spretno zvalil v deželo, ki je nisem poznal? In čemu?

Solnce je zašlo, noč brez lune je legla na zemljo. Bil sem am v divjini brez potov in stez, sam z neznanim sovražnikom. Prevezel me je vedno močnejši nemir, obstal sem, napravil ducat načrtov in jih zavrgel. V trenutku, ko sem obstal, je tok — tok zavil proti vzhodu in se skrnil za ozkim pasom gozda. V moje neizrecno olajšanje se mi je zdelo, da je oddaljuje. To in pa dejstvo, da nisem imel nobenega provijanta s seboj, me je spravilo na misel, da se vrnem. Vzel bom živeža in zjutraj razvozlat to uganko. V zraku je bil sneg; dobro tako — v snegu bo moral skrivnostni tujec zapustiti sledove.

In po isti poti sem se vračal proti kraju, ki sem si ga včeraj izbral za opoldanski počitek. Z ene strani je še vedno prihajal ta peklenski tok — tok, ki mu nisem mogel uiti. Nasprotno, spea se je približeval! Spet sem obstal in prisluškoval... Resnično, prihajal je vedno bliže in me prehitel za gozdnim pasom. Pot je presenetljivo zavila in glas je bil neposredno pred menoj! Zaprl mi je pot! Zdaj je bilo gotovo, ta čudna stvar mi je namenoma zastavila pot. Jezi nad to nesramnostjo se je pri družil majhen strah.

Bliže je prihajajo, vedno bliže — pa nikogar nisem videl. Počasi mi je prihajalo naproti, tok — tok, neizprosno kakor

Nemčija in Sovjetska Rusija sta si razdelili Poljsko republiko, ki je klonila po zelo težkih in dramatičnih borbah posebno z nemško vojsko; branilcem Varšave, Westerplatte, Modlina, Hela in nekaterih drugih krajev so morali priznati tudi sovražniki njihova junaštva. Na sliki vidimo sovjetskega častnika ob času prodiranja v Belo Rusijo pri čitanju vojnih poročil.

čas. Tok — tok — tok, nič več tiktakanje ure, temveč udarjanje peklenskega stroja. Bližalo se mi je, udarjalo sekunde, dokler me ne bo pograbilo in zadavilo! Prestrašen sem se umaknil v stran — toda tisto mi je sledilo kot nočna počast. Skušal sem ga obiti, toda stvar je vztrajno lezla za menoj.

Divjal sem. Toda tok — tok je držal z menoj korak. Začel

V Evropi grme topovi

sem lahneje teči. Tista pošast je napravila isto. Obračal in vrtel sem se, poskušal vse zvižace, ki me jih je naučilo življenje, zaman, hudičevega spremljevalca se nisem mogel otresti. Zdaj sem v vsej resničnosti spoznal neizrecen strah človeka, ki ga preganja pošast.

Zdaj sem bil jaz zasledovanec. Gnal me je neki človek ali neko bitje, ki je videlo vse, ne da bi ga jaz videl in ki je v naprej spoznalo vsako mojo namero. Gozda, v katerega bi pobegnil, ni bilo več. Za menoj, zdaj na tej, zdaj na oni strani, se je igračkal z menoj ta peklenski tok — tok in me podil pred seboj, kot da sem bik, ki ga žene pred seboj spreten cow-boy. Opotekal sem se dalje, ker zdaj sem se bal, da srečam tistega, ki sem ga v začetku tako trdovratno zasledoval. Skoro brez zavesti od strahu sem hotel držati razdaljo, kolikor so mi dovoljevala poledenela vodina pota. Imel sem sicer orožje, toda kaj mi je to koristilo proti sovražniku, ki se je tako očitno rezal v obraz naravnim zakonom! Ves sem bil prepoten. Na misel so mi prišle zgodbe, ki pripovedujejo o lovcih, ki so jih našli mrtve in razmesarjene.

Strašne zgodbe, ki jim doslej nisem verjel, o Vendigu, ki žre ljudi, o pošestnem volku so mi rojile po glavi.

Strah pred stvarjo, ki sem jo imel za nadnaravno, mi je jemal vsako moč, da bi se za nekaj odločil. Obupal sem nad tem, da bi ušel tej pošasti. V svojem obupu sem skušal samo kolikor mogoče zavleči trenutek, ko me bo pošast pograbila.

Izgubil sem smer, vedel sem samo še, da me goni vedno globlje v barbarsko divjino, kakršne še svoj živ dan nisem videl. Vendar me je strah pred neznano močjo za mojimi hrbtom podil vedno dalje in dalje, kam, me ni brigalo več, samo da bi se izmaknil tej skrivnostni nevarnosti. Oprijela se me je misel, da bom ušel zasledovalcu, samo če se mi končno posreči, da pridem z ledu. Toda neka skrivnostna sila, na katero nisem imel nobenega vpliva, mi je zavirala tudi to.

In hipoma sem z neizrecnim strahom zagledal, da sem na koncu ledene površine, da pa štrlé pred menoj na desni in levi strune, nepremagljive pečine. Ob koncu potoka, ki se je izlival v jezero, mi je zapirala ozek prehod pregraja iz posekanih dreves. Zdaj sem vedel, da sem pri koncu, da bom moral pogledati v obraz tisti stvari, ali človeku, živali, hudiču, ali čemu.

Nisem se upal ozreti, temveč se s svinčeno težkimi nogami spotikal dalje. Z zadnjim, obupnim naporom moči sem dosegel cilj in iskrica upanja se je hipoma vžgala v meni: v motni svetlobi sem odkril ozko stezo, ozek prehod v naloženem in razmetanem vejevju, ki je moralo biti še pred kratkim posekano. Od tukaj se je moralo priti k nekemu človeškemu prebivališču ali vsaj proč z ledu, po katerem me je preganjal moj

zasledovalec. Požuril sem se. Olajšanja, ki sem ga čutil, ko sem ga čutil, ko sem postavil nogo spet na dobro zemljo, se ne da popisati. Prepozno sem pa videl, da vodi vzporedno s stezo poledenel potok. Nisem ga takoj odkril, ker je ob izlivu ležalo posekano drevje. Moja napačna strategija je dala nov adut mojemu sovražniku.

Medtem ko sem se premočen od znoja, skoro pri kraju s svojimi močmi, loveč sapo opotekal po stezi, je večni tok — tok — tok udarjal v moje zmedene čute. Poleg steze, po ledu potoku je udarjal nevidni spremljevalec. Nisem se mogel izogniti ne na levo ne na desno — vedno je bila ta stvar poleg mene, kot da me spremlja sama smrt.

Naenkrat sem zagledal pred seboj v posekanem predelu gozda nekaj lesenih koč. Ob bregu potoka, ki je tja zavil, je stalo nekaj mož okrog neke stvari, ki je ležala na tleh. Podvizal sem se k tej skupini z občutkom, kot da sem se prav v zadnjem trenutku rešil na robu prepada. Glas, pred katerim sem bežal, je bil zdaj prav tesno ob meni in opozoril sem ljudi na mojo stisko. Toda ti so me premerili z mrzličnimi pogledi; kot da mojih besed niso slišali. Končno je spregovoril neki mož in s prstom pokazal name:

»Tu je! To je tisti! Pokažite mu, kaj je napravil!«

Možje so stopili korak nazaj in na tleh sem videl truplo mladega človeka. Bilo je strašno razmesarjeno.

»Kdo je to napravil?« sem vprašal. Surovi obrazi lovcev in kopačev zlata so strmeli vame; obrazi, ki jih še nikdar nisem videl. Mitvaški mir, vse obnašanje teh ljudi je izdalo, da me čaka nova nevarnost.

Skušal sem razbliniti sum, povedal sem, kdo da sem, kje sem živel zadnja meseca. Možje me niti poslušali niso, temveč

so samo še dalje gledali vame z ledenim mirom. Z njihovih obrazov sem bral trden, neizpremenljiv sklep. Človek, ki me je prvi obdolžil, je spet povzel besedo:

»Stvar moramo še pred nočjo opraviti. Saj tu prihaja fantov oče. On naj odloči.«

V tem trenutku se je tok-tok, ki me je prignal semkaj, us' avil tik ob mojem komolcu. Ozrl sem se in prvič videl zasledovalca: strašno star mož je bil. Nosil je obledelo obleko iz jelenjega usnja, v desni roki je držal težko, z železom okovano palico iz trdega lesa. Bil je suh, skoro brez mesa in se je zdel tako strašen, kot da je pravkar vstal iz groba ali kot da je bitje z drugega sveta. Snežnobeli kodri so mu padali do ramen; gosta, polna brada je zakrivala večji del obraza. Iz tega bradatega obraza je strmelo vame dvoje gorečih oči tako hudobno in sovražno, da me je zabezlo do kosti. Kajti dobro sem vedel, kako bo odločil.

Ne da bi zinil besedico, je dvignil palico, orodje njegovega pravičnega maščevanja nad nepravim morilcem. Komaj sem še spravil besede iz sebe:

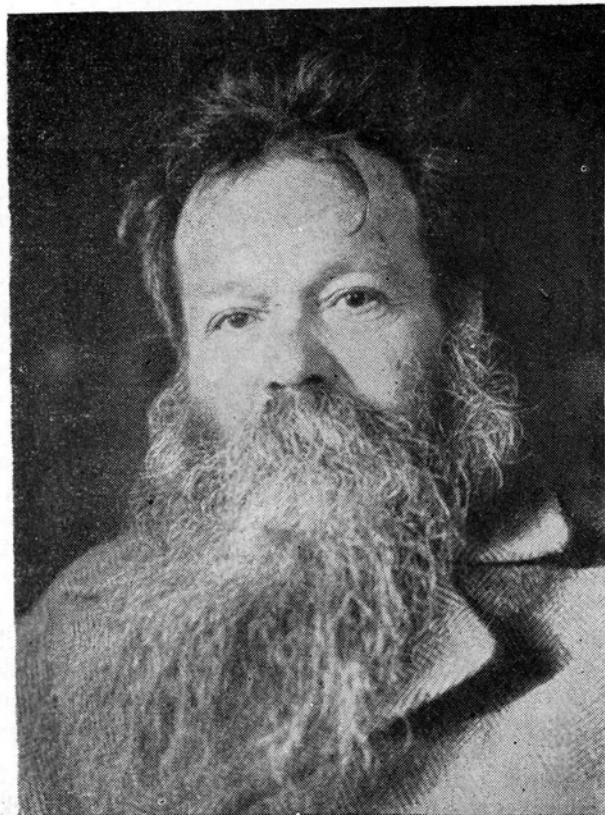
»Čakajte, možje! Počakajte!« Nisem več kričal, hropel sem: »Jaz nisem tisti!« Razburjen sem iskal s prsti, ki so mi odpovedovali, po žepih po kakršnemkoli dokumentu. Toda dva moža sta me pograbila in trdno držala, da se ne bi mogel izmakniti težki palici, ki bo udarila po moji glavi. Toda izmuznil sem se... pred mojimi očmi se je zasvetilo — prebil sem se. Ob moji postelji je stal posestnik majhnega lovskega prenočišča in me močno stresal z eno roko, z drugo je pa držal svetilko. V tem trenutku sem spet slišal umerjeni tok — tok — bila je velika kuhinjska ura, ki je visela na steni nad mojo posteljo.

Dragiša Lapčević

Eden izmed najpomembnejših predstavnikov srbskega socialističnega gibanja, Dragiša Lapčević, je 13. avgusta v 75. letu starosti umrl v Beogradu. Ob tej priliki so vsi srbski listi prinašali o njem obširne članke, ne toliko kot o prepričanem socialistu, kolikor o velikem srbskem kulturnem delavcu, ki se je iz najskromnejših razmer, samo z ljudskošolsko izobrazbo, kot samouk povzpел do uglednega organizatorja, novinarja in pisatelja. Že v predvojni Srbiji je bil trikrat izvoljen kot socialistični poslanec. Poleg drugih publikacij je ustanovil tudi »Radničke novine«, ki še danes izhajajo. Na kongresu v Vukovaru, leta 1919., kjer je prišlo do razcepa socialističnih strank med II. in III. internacionalo, je Lapčević kot opozicionalec proti obema, z dr. Topalovićem in svojimi pristaši ustanovil novo socialistično stranko Jugoslavije, ki se je pridružila takomencvani II½. internacionali s sedežem na Dunaju, ki so ji takrat pod vodstvom Otona Bauerja pripadale vse avstrijske delavske organizacije. Leta 1923. se je radi boleznimi umaknil iz političnega življenja in deloval samo še kot novinar, pri domačih delavskih, in v drugih demokratičnih listih, tako v beograjski »Politiki«, v »Prager Presse« in v »Frankfurter Zeitung«.

Njegov tovariš iz mlajših let, Milan Jeremić, pripoveduje o Lapčeviću sledeče: Leta 1899. je bil izvršen znani Ivandanski atentat; med prvimi je bil aretiran tudi Lapčević. Pri hišni preiskavi so našli v njegovi bogati knjižnici tudi en izvod Marksovega »Komunističnega manifesta«. Dragišo so okovali v železje in odvedli v Beograd. Sodišče prve stopnje v Užici ga je obsodilo na dvajset let ječe. Sedel je v požarevački kaznilnici do leta 1902., ko je bil ob priliki poroke kralja Aleksandra Obrenovića in kraljice Druge pomiloščen. Jeremić pripoveduje: »Okovali so nas v težke okove nekega starega turškega sistema, ki so bili ne samo težki, temveč so nam do neznosnih bolečin stiskali noge. Zdelo se mi je, da bo to moj konec, a na svoje začudenje sem videl Dragišo čisto brezbriznega. V tisti kleti se je stegnil po klopici, ki je bila komaj

20 centimetrov široka in je zaspal ko jagnje. Silil sem vanj: »Hajdimo, Dragiša, prosimo, da nam dajo druge okove.« On pa odgovori: »Mračnjakov ne bom nikoli pro-

sil, čeprav mi obe nogi odpadeta!« Ko sem videl to njegovo žilavost in vztrajnost, sem se tudi jaz udal svoji usodi.«

Sanje

Aleksander Petöfi

Aleksander Petöfi je prvi in največji lirik in pesnik svobode med Madžari, ki je za svoje ideale žrtvoval tudi svoje mlado življenje v ogrskem uporu, ki je sledil revoluciji 1848. leta.

Rojen je bil 1. I. 1823. Njegov oče, podeželski krčmar, je bil po rodu Slovak in se je pisal Petrovič, a mu je manjkala narodna zavest in se je smatral Madžarom. Kot tak je bil vzgajen tudi mladi Aleksander, ki je padel v boju proti Rusom 31. VII. 1849.

T. M.

*Sanje so nam najlepši dar narave ...
V sanjah nam vzcveti že davno zaželeni raj,
ki pa ga prebujenje si vzame spet nazaj.
V sanjah revež ne zmrzuje in je sit,
s svilo in z baržunom ves je on pokrit
ko po dvoranah stopa mehko po preprogah.
Še kralj deležen je počitka po tegobah,
ko brez milosti obsoja, za pravico skrit.
Mladenič v sanjah lahko gre k mladenki,
ki mu kot prepovedan sad srcé mori:
na njenih prsih blaženosti se topi ...
Še jaz račbijam, srečen, ko me sèn pozóve,
podjarmljenih naródom suženjske okóve.*

Tržnica na otoku Bali v Nizozemski Indiji (Sunda otočje)

IGRALSKI ABECEDNIK

I. M. Rappoport

(Šesto nadaljevanje.)

Pod tem pogojem se bomo laže naučili, na kak način naj upostavimo stik s partnerjem. Primer: Sedite pri oknu in delate. V sobi sta tudi oče, mati ali starejši brat. Po cesti pride mimo prijatelj ali prijateljica, ki vas hoče izvabiti na izprehod. Radi staršev vam je nerodno in poskušate prijatelja za starše neopazljivo opozoriti, da ne morete z njim.

Druga vaja: V sobi leži na postelji za zaveso oče, ki je težko bolan. Vi mu strežete. V sobi sta tudi vaš brat in sestra. Molče čakate na zdravnika, ker vsak šum škoduje bolniku. Med vsemi tremi osebami, ki so v sobi (na odru), mora nastati oderski stik in sicer brez besed. Povezani ste s skupno ljubeznijo do očeta, s skupno skrbjo, ki je nastala vsled njegove bolezni in s skupnim pričakovanjem zdravnika, ki bo odločil, ali je upanje, da bolnik ozdravi ali ga ni.

Čut za resničnost naj pomaga določiti vam in ostalim, ki pri vaji sodelujejo, če se je ustvaril med vami organski stik in če ste prisilili s tem tudi gledalce, da vzamejo dejanje, ki ga na odru igrate, resno.

Izmislite si še sami več podobnih vaj. Nato preidemo na vajo, pri kateri bomo tudi govorili.

Poprej pa še določite vrsto odnosa, opravičite ga, kakor tudi ostale okolnosti, določite si nalogo (kaj in zakaj boste na odru delali). Partnerjeva naloga pa je, da najde odnos do vaših dejanj.

Delajte enostavne vaje: Greste k tovarišu, da bi si izposodili učno knjigo. Ker jo pa sam rabi, je vam ne da. Radi tega nactane lahko med vama prepir. Ko bosta upostavila med seboj živo notranjo zvezo — stik s partner-

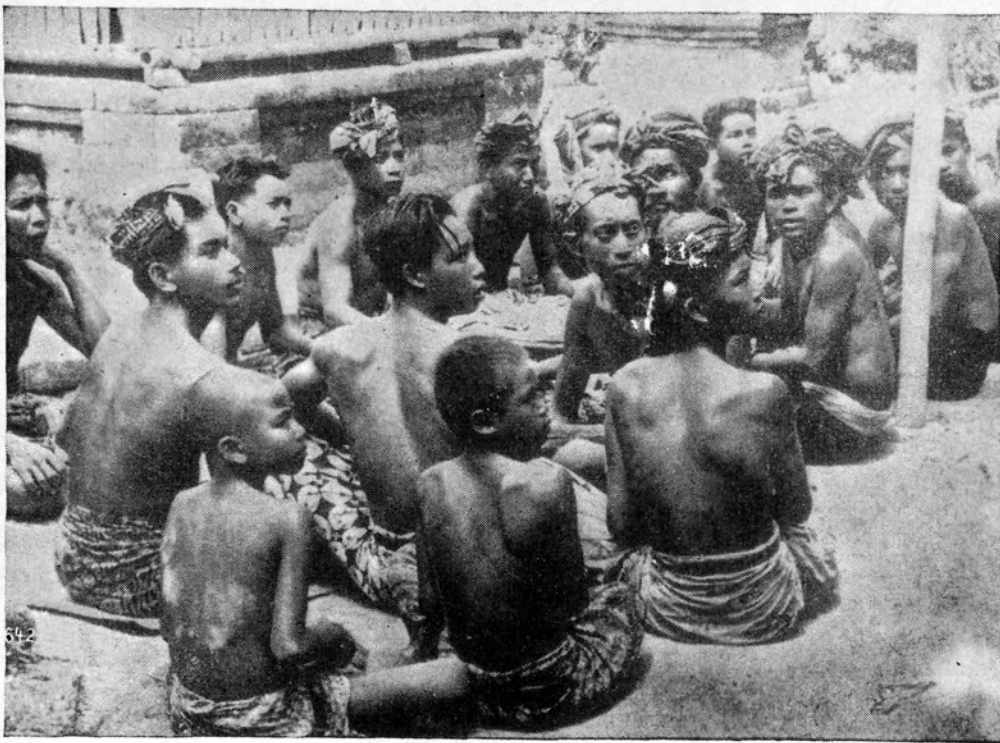
jem — vam ne bo potrebno misliti, kaj in kako naj govorite, stik sam vam bo diktiral, kako se obnašajte in kaj govorite. Spomnite se na nalogo (»rabim knjigo«, »ne dam knjige«), študirajte partnerja in vplivajte nanj, da boste premagali njegovo nalogo (»ne dam knjige«). Pri tem pa prav nič ne mislite na to, na kak način boste to izražali. Govorite enostavno, kot v življenju, kjer ne mislimo na to, ali govorimo lepo v literarnem jeziku, ampak vemo, kaj rabimo in temu odgovarjajoče izražamo svoje misli, Ravno tako moramo govoriti pri vajah za vpostavitev stika s soigralcem v enostavnih, resničnih, ne v naprej izmišljenih besedah.

Nerazdružljiva povezanost vseh elementov našega sistema

Pri vajah za vpostavitev stika s soigralcem uporabljajte vse, kar smo do sedaj predelali. Pozornost mora biti organska, mišice morate obvladati, morajo biti sproščene, s pomočjo odgovarjajočega upravičenja morate najti odnos do predmetov in do partnerja, na odru morate delati na podlagi naloge, ki ste si jo zavestno postavili in končno se pri srečanjih s partnerjem duhovno povežite z njim, vplivajte eden na drugega, t. j. upostavite med seboj oderski stik.

Pomnite, da ne zadostuje, če obvladate vse posamezne elemente našega sistema. Znati jih morate povezati v celoto in kot rezultat pravilnega ravnanja na odru, bo nastala verna slika ravnanja v življenju.

Poiščite si resničnost odgovarjajoče prepričljive, enostavne in naravne menjajoče se odnose. Opazujte in štu-

Zborovanje

dirajte življenje, govor, kretnje in čustva ljudi in se potrudite, da ne boste na odru tega le predstavljali, ampak da boste to delali tudi na odru iz notranje potrebe, ki sili v življenju ljudi, da delajo to ali ono na ta ali oni način.

Pri tem imejte vedno pred očmi, da je najboljša preizkušnja za pravilnost vaših dejanj na odru čut za resničnost, ki ga ima vsak. Vsak od nas vendar vidi, da je le oni igralec dober, ki igra enostavno in prepričljivo, slab pa oni, ki igra nekaj le radi igre in ki zato v nas ne vzbudi prepričanja, da bi bilo kaj takega tudi možno v življenju.

Pri vajah za upostavitvev stika s soigralcem, pri katerih tudi govorite, nastanejo lahko med vami in partnerjem najrazličnejše situacije, lahko sta eden od drugega odvisna na vse mogoče načine, toda potruditi se morate, da ostanete vedno taki, kot ste v življenju, da uporabljate glas, hojo, kretnje in izraze, ki jih rabite vsak dan.

Primer: Eden od tečajnikov naj bo urar, drugi pa stranaka, ki je prinesla uro v popravilo in s popravilom ni zadovoljna. Naloga stranke je v tem, da prisili urarja, da vzame uro nazaj, urarja pa, da dokaže, da gre ura pravilno in da jo ne bo vzel, da bi jo še enkrat brezplačno popravil. Oder je v tem slučaju urarska delavnica.

Drugi primer: Prvi poizkuša pregovoriti brodnika, da ga prepelje čez reko, drugi (brodnik) pa tega noče radi grozeče nevihte. Oder je rečni breg. Kakor vidite, teh protiodnosov niste vajeni. Do tovariša se morate obnašati kot bi si bila tujca. Upravite situacijo v vseh podrebnostih: Urar naj razstavi predmete, ki spadajo v urarsko delavnico (orodje, ure, seveda ne resnične, ampak take, ki jih naj nadomestujejo). V drugem slučaju naj obleče potnik plašč, drži v rokah kovček itd.

Toda tu morate svojo nalogo izpeljati, kot da bi vi sami bili urar, brodnik ali potnik. Zamislite si, kako bi se sami obnašali, če bi bili brodnik in bi vas nekdo hotel prisiliti, da bi ga v viharju prepeljali čez široko reko, kako, če bi vas nekdo hotel prisiliti, da bi brezplačno popravili uro, za katero ste prepričani, da je v redu itd.

Svoje ravnanje morate tako upravičiti, da vam bo gledalec lahko verjel, da ste v resnici urar. Z uro, oziroma predmetom, ki jo nadomešča, morate postopati tako spretno in prepričljivo, da že iz tega lahko uvidimo, kaj je vaš poklic, da ne dvomimo, da imamo pred seboj resničnega urarja, čeprav zaenkrat ne izpremenite niti obraznih potez, niti glasu, niti hoje.

Poiščite si različne teme, različne situacije, različne

protiodnose in naloge, kot n. pr.: znanci — neznanci, zaljubljeni, oče — sin, brat — sestra, snaha — tašča itd. Situacije: Večerja doma, čakate na kolodvoru na vlak, prodajalec in kupec v lekarni, v trgovini za železnino itd.

Pri tem lahko uporabljate tudi posamezne prizore iz iger, za katere se pripravljate.

Vaški lepotici

Obrt je zelo razvita

Te vaje morate vaditi čim delj časa. Potrudite se, da boste v praksi razumeli vse, kar smo do sedaj obravnavali, posbno pa, da boste znali upostaviti kontakt s partnerjem. Brez njega je igranje, tudi igranje najboljšega igralca, mrtvo in neprepričljivo.

VI.

Da lahko igralec prepriča in pridobi gledalca, mora biti sam razgiban od čustev, ki prevevajo vlogo, ki jo predstavlja.

NA PLAČILNI DAN

I. F. Črna

Danes je plačilni dan.
Vse se ga že veseli.
Le ti ne, oče, ki obdan
si s polno mučnimi skrbmi.

Takoj, ko si denar dobil,
za dolgove si ga nesel.
Zdaj suh si spet, kot si bil...
Dinar zadnji si iztresel.

Doma te čaka žena,
ki bi že rabila denar.
Je reva zaskrbljena,
kako obrnila bi dinar.

Atek! Zakričé otroci.
Kaj obljubil ti si nam —?
Saj boš kupil, ker smo bosi
in nagih nas je sram.

Ti, ki rad ustvaril
bi zanje paradiz,
si zopet jih prevaril,
ker plačo premajhno le dobiš.

Znova misliš, preišljuješ —
dolgo, pozno v črno noč.
Neštetokrat se že vprašuješ:
Kje je rešitev, kje pomoč?

Bratje! Ko bi v slogi mi živeli.
Vse to gorje bi bilo vstran.
Potem bomo vsi veseli,
kadar bo plačilni dan.

Dela na vlogi

Kot izhodna točka za to delo nam bo služil gornji stavek. Pred seboj imamo tekst igre, ki jo hočemo podati. Veste, da ni dovolj, če znamo svojo vlogo na pamet in če vemo, kdaj moramo posamezne odlomke izgovarjati. Uporabiti moramo vse, česar smo se do sedaj naučili tudi pri vlogi, ki jo sami igramo.

Preiskava vloge

Zamislite se v tekst določene igre in se potrudite, da boste prišli na jasno: kaj predstavlja igra (kakšna je njena tema), kakšni dogodki se vrše na odru, kaj dela oseba, ki jo naj vi predstavljate. Istočasno morate glavne stvari v dogodkih in dejanjih ločiti od stranskih.

Kolikor pravilneje in bolj resničnosti odgovarjajoče se vam bo posrečilo podati na odru delovanje osebe, ki jo predstavljate, toliko bolje boste vlogo odigrali. Rekli pa smo že, da samo zunanje posnemanje človeških kretenj in dejanj ne zadostuje, ker je zunanja dejavnost neločljivo zvezana z notranjo. Torej moramo podati tudi notranjo dejavnost (misli in čustva), če hočemo, da je naše obnašanje v gotovi vlogi resničnosti odgovarjajoče in organsko. Zato moramo pri proučevanju vloge določiti, kateri so neposredni vzroki določenega dejanja oseb, ki jo naj predstvaljamo, ali z drugimi besedami, določiti moramo, katere želje jo silijo do gotovih dejanj.

Vemo že, da nastanejo v nas misli in čustva kot rezultat vpliva zunanjega sveta na našo zavest. Torej moramo, če hočemo najti neposredni vzrok dejanj nastopajočih oseb, poiskati globlje vzroke, t. j. določiti moramo, radi katerih vplivov, ki jih povzročé osebe in dogodki, ki obdajajo delujočo osebo, se ta obnaša natančno tako in prav nič drugače. Z drugimi besedami: določiti moramo zvezo in menjajoče se učinke med delujočimi osebami in njihovo okolico. Iz tega sledi tretji sklep, ki je ravno tako temeljne važnosti: Kako naj se obnaša določena oseba do drugih oseb, dogodkov, ki se na odru vrše, do predmetov, ki jo obdajajo, skratka do vse svoje okolice na odru. To je najkompliciranejši del našega pouka, ki nas bo, kot bomo še videli, pripeljal do tega, da bomo dosegli značaj nastopajoče osebe.

(Se bo nadaljevalo)

KNJIGE IN LJUDJE

„Taki so ljudje“

O, naša velika mesta so vsa spridena, to je že splošno znano. Ali ne čitate časnikov? Vsak dan poročila o izgrelih, o velikanskih tatvinah, o napadnih in umorih. Strašno! In morala...! Oh! Če hočete vedeti, kako je bilo v Sodomi in Gomori, preden je Bog posul ogenj in žveplo nadnji, kar pojdite v katero naših metropol in se ozrite, pa če nimate jeklenega želodca, se vam bo zgabilo in zbežali boste in nikdar več ne boste hoteli videti New Yorka ali Chicaga, Pariza ali Londona. Zadržoljni in srečni boste v našem One Horse Townu, kjer se je ohranilo poštenje in nedolžnost...

Nekam je videti, da je več hinavščine po zakotjih kot po metropolah. Če pomolite velemiščanu pokvarjenost njegovega prebivalstva pod nos, navadno skomizgne, češ, tako je in jaz ne morem premeniti nekoliko milijonov ljudi. Tam zunaj ni grehov, ker jih ne priznajo — vsaj tujcu ne. Toda za njihove klepetulje je vedno dovolj snovi, včasih razmeroma še več kot v Babilonu. Poznam nekoliko teh Hick Townov in — kakor oni sami — vem, kako je. Pod kožo so krvavi povsod. Če je kdaj bilo drugače, morda davno, preden sem bil rojen, ni več. Lokalni list bo včasih posvaril čitatelje, da ni več varno, puščati hišna vrata odprta, zakaj »iz Chicaga — ali pa iz Detroita, iz Bostona, Los Angelesa — prihajajo tolovaji in kra-dejo po hišah.« »Dobro ime« mesteca je s tem ohranjeno, s pomočjo nesramne laži. Včasih že pride kakšna organizirana tolpa iz velikega mesta, posetit banko, zgodi se pa tudi, da pride v veliko mesto tolovaj z dežele z nado, da bo tukaj plen večji in da bodo skrovišča primernejša. Drugi pa poskušajo svojo srečo doma. In morala? Če je kdaj vladala starokopitnost, ki je baje brezgrešna, se je umaknila modernizaciji povsod. Fantje in dekleta, moške in žene so po vaseh prav tako človeške kakor po Ninivah; slučajni morda niso tako zanimivi kakor v St. Louisu ali Hollywoodu in se zato ne raznašajo po časopisih, kjer jih sploh treba ne bi bilo, ampak le največja navivnost more verjeti, da jih ni.

Francoski pisatelj Roger Martin du Gard je pokazal to v svojem romanu »Vieille France« in C. Petelin ga je prevedel v slovenščino za Cankarjevo družbo, ki ga je letos izdala pod naslovom »Taki so ljudje«. Spremenjeni naslov je opravičen, ker dogodki, opisani v romanu niso tipični le za francosko, ampak več ali manj za vsako podeželje. Joigneau bi bil prav tako lahko Trobenta, Schulz, O'Hara,

Bacsi, ali pa kar koli. V resnici v romanu ne gre za Francoze, ampak za ljudi, ne za francoske razmere, temveč za podobne razmere po vsem svetu. Gorki jih je našel v Rusiji, Du Gard pa v Franciji in rezultati so enaki tukaj in tam.

Cankarjeva družba je storila prav, da je izbrala to delo za svojo publikacijo, ker je to ena tistih velikih povesti, ki niso pisane za samo zabavo, ampak brez vsake propagandistične pridige silijo čitatelja, da se zamisli, globoko zamisli; vprašanja, zakaj je tako, zakaj ljudje spletkarijo, obrekujejo, se sovražijo, varajo, prešestvujejo in more, se ne more otresti. »Taki so ljudje« vznemirja duha kakor na primer Tolstojev »Vstajenje« in ga goni, da razmišlja ne le o počenjanju teh ljudi in o zoprnih dogodkih, ampak tudi o globoko zakopanih, pa vendar ne neizbežno skritih vzrokih tega življenja. Mestoma pisatelj sam kaže tem vprašanjem pot, dasi se tendenca nikjer ne vsiljuje. Stari Des Navieres na primer, mož, ki je vse drugo kot prototip revolucionarja, razmišlja: »Denar... denar... to je najhujše od vsega, ta denar... Vsi ga hočejo imeti: pek, davkar, poštar s svojimi znamkami... Vedno denar, a nihče ga nima... Sicer pa, včasih je še nekako šlo. Toda zdaj, svet, politika, nič ne gre več... Torej? Zakaj ne bi spremenili? Zakaj ne spremeniti nečesa, kar ni več dobro?« — Konfuzno je, lahko pravite, toda jedro je v tej konfuznosti in to je zdravo. Kadar bodo te zmedene misli dovolj močne, pride jasnost vanje in zrevolucionirajo se. Tudi zbegani župnik dobi odgovor na svoje vprašanje: »Kajti, moj Bog, ali ni v vsakem tvojem bitju odsev tvojega božanstva?«

Prevod je jako dober. Morda bi bilo želeli, da bi se bilo tolmačenje, oziroma izgovarjava francoskih besed sistematično izvršila, kakor z nekaterimi, kar bi pomagalo tistim, ki ne čitajo francoščine, toda vpričo odličnosti dela je to malenkost. Knjigo bodo gotovo z veseljem pozdravili vsi, ki sprejemajo izdaje Cankarjeve družbe.

O p. uredništva: To oceno je napisal ameriški »Cankarjev Glasnik«. Priobčujemo jo poleg drugega zato, ker so nekateri pri nas kritizirali lani prav to knjigo, in vidi se, da so jo kritizirali tisti, ki je ali sploh niso prebrali ali pa knjig brati ne znajo. Poslednjim ugajajo samo romani à la »Beračeve skrivnosti«, toda Cankarjeva družba se ne sme toliko ponižati, da bi izdajala take nič vredne storije.

KNJIŽEVNOST

Umetnostne nagrade za leto 1940. je razpisala banovinska uprava Dravske banovine, za dela, ki bodo v tem letu prvič objavljena ali ustvarjena. Za likovno umetnost je določeno več nagrad v skupnem iznosu 20.000 dinarjev, enak znesek tudi za slovstvo. Dela morajo biti predložena posebni ocenjevalni komisiji, katere člane določi ban, do 31. III. 1940.

Starostno zavarovanje za književnike je kot prva država uvedla Rumunija, katere vlada je pred kratkim izdala tozadevni zakon, ki stopi v veljavo dne 1. januarja 1940. leta. Prvi letni proračun znaša 23 milijonov lejev, ki jih bo vložila država. Za naprej se bo pa proračun kril iz lastnih dohodkov in sicer: od vsakega honorarja za založeno delo se vplača v penzijski fond književnikov po 4%, tako da plača pisec polovico in založnik polovico. Na vsako publikacijo, bodisi knjigo ali časopis, domači ali inozemski, ki pride v državi v prodajo, se lepi posebna znamka po 1 lej; na knjige do vrednosti 50 lejev se prilepi tudi po 1 lej, do vrednosti 100 lejev 2 leja, na dražje knjige pa po 3 leje. Prodajalci se z založništvu lahko pogodijo, da plačajo mesto

markic gotov pavšal. To velja tudi za vse prevode, ki izidejo v Rumuniji. Ideja ni napačna, če le ne bo prišla v eksploatacijo privatnikom, kakor pri nas »avtorska zaščita«.

Zadnje delo Ernsta Tollerja, ki ga je napisal v emigraciji, je »Pastor Hall«, drama v 3 dejanjih, ki so jo v Londonu že z velikim uspehom igrali. V njej obravnava pisatelj slučaj nemškega pastora Niemöllerja, ki se ni hotel ukloniti verskim zahtevam novega režima in je pred kratkim v koncentracijskem taborišču umrl. V tej drami skuša prikazati spreobrnjenje, sicer nepolitičnih ljudi, k borbi za poštenje, svobodo in človečanstvo. V njo je vpletena pretresljiva pesem »Das Lied der Moorsoldaten«.

Ogromna tiraža knjig Maksima Gorkega. Letos so se v Rusiji vršile proslave povodom tretje obletnice smrti velikega proletarskega pisatelja Maksima Gorkega. Ob tej priliki je državna knjižna založba objavila podatke o velikanskih številkah izvodov, v katerih se izdajajo Gorkijeva dela. Od leta 1917. do letos je bilo tiskano 35.570.897 izvodov del velikega pisatelja. Od teh je bilo 31 milijonov izvodov tiskanih v ruskem jeziku. Ostanek, 4 in pol milijona je razdeljen na 61 raznih jezikov so-

vjetske unije: dva milijona v ukrajinskem, a po več ali manj deset tisočev v georgijskem, armenskem, tatarskem, kirgiskem, finskem, turkmenskem, uzbeškem in drugih jezikih.

Če čitaš zgodovinsko delo o francoski revoluciji, si sumljiv. Letos je 150 letnica velike francoske revolucije in se svet nekoliko več zanima za ta del francoske zgodovine kakor sicer, in je po knjižnicah večje povpraševanje po knjigah, ki o tem pišejo. V neki veliki knjižnici se mora voditi poseben spisec vseh oseb, ki zahtevajo dela o francoski revoluciji.

Eno najboljših del o francoski revoluciji poleg Micheletove in Mathiezove zgodovine francoske revolucije, (slednja je izšla lani tudi v slovenščini pri »Naši založbi« v Ljubljani), je nedvomno »Francoska revolucija«, ki jo je napisal veliki ruski mislec Peter Kropotkin, ki je večino svojega življenja preživel v emigraciji v Angliji in Franciji. To obširno delo je izšlo letos tudi v hrvaščini pri »Binozi« v Zagrebu. Kropotkin v tem delu ni dal samo niz zgodovinskih dogodkov in anekdot, ampak nam je predočil čas v psihološkem razpoloženju ljudskih mas, v njihovi socialni strukturi in v nadčloveških naporih v gradnji novega družabnega reda.

Našim sodružicam

Ženska enakopravnost

Bil je čas, ko je v družbi žena več štela od moža. V raznih krajih se je tako zvana matrijarhija še ohranila, ampak tista plemena imenujemo necivilizirana, zakaj belokožec smatra le svoj način življenja za civilizacijo, ne misleč, da se civilizacija lahko izraža na različne načine in da bi moral, kdor bi mogel nepristransko soditi o večji vrednosti te ali one, stati nad vsemi plemeni, torej biti nekakšen nadčlovek, pa ne tak, kakršnega si je zamišljal Nietzsche, ki ne bi mogel priznati nobene kulture sploh, razen svoje, katero pa bi morda tudi le on sam krstil s tem imenom.

Matrijarhija je bila v davnini razumljiva, ker človek, kakor kažejo mnoga znamenja, v tistih časih sploh ni razumel spolnih funkcij. Mati je vedela da so otroci njeni, ker jih je rodila, dasi dolgo tudi ni vedela, kako se je to zgodilo. A ko so se uganke na tem polju razvozljale, je bila mati že glava družine in je ostala na tem mestu, dokler se ni izvršila ena najstarejših socialnih revolucij, v kateri si je mož pridobil enakopravnost in jo porabil, da se je postavil za vladarja na mesto žene. Družba se je razvijala, se v razvoju neprenehoma spreminjala in nekdanji njen ustroj je bil sčasoma tako pozabljen, da se je moško prvenstvo sprejemalo kot samo ob sebi razumljivo in od vekomaj obstoječe. Izjema velja za plemena, ki so bila oddaljena od te poti in so se razvijala v svoji lastni smeri.

V raznih verah, v katerih se zrcali psihološki razvoj plemen, se je spomin na žensko prvenstvo ohranil tudi še tedaj, ko si je bil mož prilastil že vse socialne predpravice, v češčenju boginj in pozneje svetnic in v legendah, katerih korenine segajo v davno preteklost. V praksi pa je mož izrabljal moč, katero si je pridobil s strmoglavljenjem materine nadvlade s tem, da ji je odrekal vedno več pravic in jih nadomeščal z »galanterijo«, ki je bila gola formalnost brez vsake vsebine in še kot formalnost večinoma prisiljena in neiskrena. Od ženske so se pričakovale vsakovrstne suženjske »čednosti«; še danes mora nevesta pri poroki v mnogih cerkvah obljubiti možu spoštovanje in — pokorščino in kadar nam pripovedujejo, kako so ženske zapostavljene pri divjakih, je to le pesek v oči, da ne bi videli dejstev v naši slavljeni civilizaciji. Nepristranska raziskavanja so dokazala, da med Indijanci žena ni bila tista sužnja, kot so nam jo prikazovali površni opazovalci in oboževalci belokožnega prvenstva, temveč da je bilo delo med obema spoloma zelo pravično razdeljeno in da njih žene nikakor niso bile brezpravne.

V belih družbah so ženske dolgo sprejemale tisti »tribut«, ki se je izražal v sladkih besedah in lepih poklonih, pa so verjele, da je to zadostna odškodnina za izgubo vse bolj stvarnih pravic. Možje so ji v tem pomagali s tem, da so tudi nevednost prikazovali kot žensko krepost; lepo je bilo, če je znala kuhati in šivati, plesti in otroke previjati, spodobno je bilo, da je hodila v cerkev in vodila otroke tja — kakor sedaj v nacijski Nemčiji, kjer velja zanjo geslo »Kinder, Küche, Kirche« (otroci, kuhinja cerkev) — ampak znanje izven tega kroga ni bilo zanjo in ko so se ji odprle elementarne šole, ji je moralo nekoliko čitanja, pisanja računstva in katehizma zadostovati.

Nobeno zapostavljanje se ne prenaša večno — to je mogočna resnica. Tudi ženske so se morale začeti puntati. To se ni začelo šele v naših časih. V srednjeveških kmečkih puntih so bile tudi ženske upornice; po vsem Balkanu so se ženske borile proti Turkom kakor njihovi možje; v vsaki revoluciji so ženske igrale svojo vlogo. Toda šola je bila »kriva«, da se je ženska nezadovoljnost razmahnila z nepričakovano silo in je nezadovoljnost dozorela do upornosti.

Zgodovina ženskih bojov za enake pravice z možmi je zelo obširno in zanimivo poglavje. V njih je bilo mnogo mogočnega, modrega in junaškega, bilo je tudi dosti nesmiselnega in smešnega kakor v vsem človeškem življenju. Često se je smešilo — kakor v nešteti drugih primerih — to, kar je bilo najbolj resno, rabila so se nepoštene sredstva, obrekovanja in poniževanja je bilo na pretek in žrtve so padale kakor v vsakem boju. A padale niso zaman — tudi to je nekaj, češar ne razumejo tirani, zakaj če bi razumeli, bi se varovali mučnikov, ki so večino bili najmogočnejši element napredka. Če se ni uspeh pokazal takoj, ko je grob bil zagrebljen, je prišel, ko je bila žrtev včasih že pozabljena, a glavno je, da je prišel.

Šola je dala ženskam toliko znanja, da so ga okusile in dobile apetit. Tedaj so ga hotele več. Bilo je kakor z delavci, ki so se iz radovednosti pridruževali izobraževalnim društvom in se je radovednost razvila v nenasitno žejo po znanju. Zahteva je postajala močnejša in je pridobila toliko sile, da je odpor moral odnehati. »Kaprice!« so dejali in se tolažili s tem, da naposled ne bo tako hudo, če bo ženska poznala nekaj več zgodovine — saj se je tudi večina moških naučila dovolj za izpite, pa ne, da bi rabili nauke, ki jih daje; če jih zanimajo reke v Afriki in gore v Aziji, pa naj jih študirajo,

ZA GOSPODINJE

Sadne omake: Enako kakor sadne juhe so tudi sadne omake pri nas še vse premalo znane, dasi tako prijetno poživijo naše enolične jedilnike in so prav počeni. Zlasti letos, ko je toliko raznovrstnega sadja, bi jih morali večkrat pripraviti. K rižu, krompirju, mesu itd. se n. pr. izvrstno poda jabolčna omaka: Potrebno množino jabolk olupj, nareži na rezine in skuhaj z malo sladkorja in limonine lupinice do mehkega. Napravi svetlo prežganje iz masla ali masti in mle, stresi vanj mehko kuhano jabolčno zmes in zalij z vodo, a tako, da ne bo omaka preveč redka. Z dodatkom vina in z raznimi dišavami, kakor cimtom in klinčki, z limonovim sokom itd. lahko okus še povzdigneš. — Na isti način napravimo sadne omake iz vsakega drugega sadja. Sedaj v jeseni se spomnimo včasih na omako iz brusnic, šipka in na grozdno omako. (Grozdje pa moramo pretlačiti, da odstranimo koščice). Poleti pa nam pridejo zelo prav jagodna, malinova, ribezova in borovnična omaka. Namesto s prežganjem lahko sadne omake povežemo samo z drobtinami, ki jih vkuhamo v sadno mezo, da se zgosti.

Čespljeva marmelada: Česplje operi, od-

strani koščice in jih skuhaj. Nato jih pretlači skozi sito in zopet kuhaj tako dolgo, da se zgosti, kar traja več ur. Ko je zmes gosta, dodaj na 1 l meze žlico dobrega kisa in vsaj ¼ kg sladkorja. Odstavi in daj vročo zmes v kozarce, ki jih pustiš ohladiti odprte, da se napravi na vrhu kožica. Nato zaveži in spravi.

T O I N O N O

Strah ima velike oči. »Hriščanska misao«, Beograd, julija 1939. piše: »Malokomu je znano, da je brezbožniška propaganda prodrla tudi že v ljudsko šolo. Vemo za gotovo, čeprav se nam to zdi strašno, da obstojijo tudi po ljudskih šolah komunistične celice, ki delujejo po navodilih starejših; v njih šolarji sami napadajo temelje cerkvenih nauk, (Za božjo voljo, mar v ljudski šoli? Kako je to mogoče? Op. ur.) in rušijo na ta način v svoji najlepši starostni dobi vse idealno in veliko. Posledic tega nam ni treba naglašati, ker so dovolj očitne.« (Nova Riječ, 10. VIII. 1939.)

Tako se žrtvujejo »narodni voditelji. Po poročilu »Hrvatskega dnevnika«, si je dr. Milan Stojadinović za časa svojega ministriovanja povečal svoje premoženje za

nad po milijarde dinarjev. Mož bi rad zdaj šel v inozemstvo uživat sadove svojega truda, pa ga ne puste.

Izpoved nacional-socialističnega vohuna, se imenuje nov ameriški film, napravljen po podatkih iz zadnjega procesa proti nemškemu vohunom v Ameriki in prikazuje široko razpredene nacistične propagandne in vohunske mreže. Film z velikim uspehom predvajajo v državah demokratskega tabora, čeprav nemška vlada protestira. ...

25 letnico Jeana Jaurès, velikega socialističnega teoretika in borca, prepričanega pacifista, ki ga je ob izbruhu svetovne vojne zahrbtno umorila plačana roka zločinskega nacionalizma, so v nedeljo 30. VII. t. l. v Parizu na svečan način proslavili. Velika povorka najuglednejših Francozov se je napotila v Panteon, kjer je položila na njegovo krsto venec.

Spomenik G. E. Lessinga (* 1729. † 1781.) klasičnega nemškega pesnika in dramatika, ki je stal na Judenplatzu na Dunaju, so nacionalni socialisti podrli. Zamerjajo mu, da se je v svojih delih Lessing zavzemal za človečansko enakopravnost vseh ljudi, ne glede na plemensko in versko pripadnost. Najbolj mu pa zamerjajo njegovo dramo »Modri Natan«.

Oblaki in sonce

saj s tem znanjem ne bodo mogle zavladati nad moškimi. Odrpli so jim torej gimnazije in liceje, izprva lepo ločene od moških dijakov, da ne bo pohujšanja, a ko so začeli računati, so tu pa tam polagoma spoznali, da je skupna šola vendar cenejša. Ampak skupne ali ločene šole — tiste, ki so šle tja le zaradi ugleda so ostale neumne kakor njih enaki moški tovariši, one, ki so jih pa smatrala res za učilišča, so pa — tudi kakor fantje — spoznale, da je vse, kar tam dobe, premalo in so hotele več. Naučni ministri, rektorji in dekani, poslanci in senatorji so majali z glavami in ponavljali tisto neumrjoče in prazno vprašanje, kam da pride svet; branili so se in brskali po vseh kupih obrabljenih pregovorov, da bi našli kaj več argumentov za pobijanje takih neumestnih in radikalnih zaltev, toda polagoma so morali odlagati puške in ženskam so se začele odpirati visoke šole, pravo, medicina, filozofija, celo tehnika.

Mnogim damam se je tedaj zdelo, da je boj dokončan. Druge so pa gledale nekoliko bolj globoko. Videle so, da se šolska vrata, ne nizka ne visoka niso odpirala kar sama od sebe, tudi tedaj ne, ko je bil ženski glas že zelo močan; odprla jih je politika in priznati je bilo treba celo, da so za napredek, za pravice njihovega spola glasovali — moški, Brez teh zaveznikov — za čudo večinoma nepopularnih, neljubih »merodajnim krogom« bi bil uspeh nemogoč. In marsikatera ženska glava je šele tedaj začela razmišljati o pravem pomenu politike in njenega najvažnejšega sredstva — volilne pravice.

Za Noblovo mirovno nagrado so letos mnoge inozemske organizacije predlagale Gandija. Švedska društva so ga pa odklonila.

Največji časopis na svetu je postal zadnji čas organ francoske vlade, pariški »Službeni list«. Radi vedno več zakonov in odredb, ki jih zadnji čas izdajajo oblasti, dobiva ta list vedno več strani: 30. julija t. l. je imel 96 strani, 29. junija 144 strani, a 1. januarja lani celo 224 strani. Ker se prodaja izvod po 1 frank, je to tudi najcenejši list. — Po številu izvodov so menda ruski časopisi na prvem mestu. Za njimi pa pridejo angleški organ delavske stranke »Daily Herald«, se tiska v nad 2 milijona izvodih. Zadnji čas se je zelo dvignila tiraža »Daily Expressa«, ki je dosegla 2.500.000 izvodov. Uprava je morala zato pošiljanje lista na Irsko ustaviti, da bi mogla zadovoljiti naročnike v ostalih delih imperija. Nasprotno se pa tiska »Times«, najstarejši in najuglednejši angleški list, samo v 150.000 izvodih.

Bernard Shaw ima raje špinačo. Neka ameriška igralska družina že več poletij prireja gledališke igre po ameriških podeželskih mestih. Za vstopnino sprejema različne naturalije, živila in druge življenjske

potreščine in obrtniške proizvode. S temi predmeti plačuje tudi svoje obveznosti napram raznim svojim dobavljajem in avtorjem, katerih igre igra. Letošnje poletje je ta skupina gostovala v mestu Abingdomu, ki je znano po produkciji svojih glasovitih šunk in so gledalci plačevali vstopnino največ s svinjskimi gnjati. Nekateri pisatelji, kakor Noel Coward in Robert Sherwood, so se oglasili, da sprejmejo kot honorar šunke. Slavni angleški dramatik, 84 letni Bernard Shaw, katerega igro »Pigmalyon« so hoteli igrati, je pa na tozadevno vprašanje brzojavno odgovoril: »Sem vegetarijanec stop nočem šunke stop imam raje špinačo.«

Moderna »debela Berta«. Največji nemški top v svetovni vojni, z 42 cm volumena, so imenovali »debela Berta«. To ime so dali sedaj Američani novi, 100 kv. radiooddajni postaji, ki so jo zgradili nalašč zato, da bi z njo pobijali fašistično propagando avtoritativnih držav po Južni Ameriki. Postaja bo oddajala svoj program za vzhodno obalo Južne Amerike v portugalskem, za zapadno obalo pa v španskem jeziku. Upajo, da bo po jakosti svojih valov nadvladala vse nasprotniške radio postaje.

Za delavske žulie. John Loewen, lastnik nekega južnoafriškega rudnika zlate rude

Tu pa so bili predsodki še močnejši kot na polju izbrazbe, zakaj tu je vse bolj očitno šlo za moč. Zato so bili tudi boji za to pravico vse strastnejši, srditejši, pogostoma naravnost strupeni. Ampak tudi tu so se dosegli uspehi.

Pri tem so ženske, zmagovite, pozabile na nekaj važnega. Čuditi se pa ni, zakaj na milijone moških je prav tako prezrlo dejstvo, da je to, kar se pridobi, treba tudi ohraniti in v neštetih slučajih pomeni to — braniti. Dokler ni pridobljena pozicija utrjena, ni misliti na daljši napredek. Položaj žena v Italiji, v Nemčiji in po deželah, ki so odvisne od njih, je žalosten dokaz za to resnico. Kar je mogoče tam, je mogoče povsod, kjer straže napredka zaspe ali pa zapuste svoje postojanke. Z zmago ni noben boj dokončan. Nazadnjaštvo se morda skriva, ampak v svojih skritih kotih preži na priliko in če se mu ta prikaže, ne pozna nobene obzirnosti. Nesrečna Španija je učiteljica; saj je zmagala, mirno, z glasovnicami in z zakonom in reakcija se je skrila in je čakala na svoj dan in na zaveznike.

Ženske imajo volilno pravico, ampak zavedati se morajo, da je to le sredstvo za zavarovanje tega, kar so dosegle in za pridobitev pravic, katerih še nimajo. Volilno pravico je treba rabiti — in treba jo je rabiti prav.

Tukaj pa srečajo ženske nekaj drugega kot »ženske pravice«.

V zgodovini ženskega gibanja je bila neka plat, o kateri kroničarji teh bojev prav malo govore, ki pa je za ogromno večino žena naj-

je pred kratkim slavil svoj petdeseti rojstni dan in je ob tej priliki priredil svojim prijateljem banket, na katerem so servirali najdražja jedila. Ena sama pečenka ga je po njegovi izjavi stala nad 200.000 dinarjev.

Čudovita operacija. 73-letni zdravnik dr. Chevalier Jackson, sprecijalist za bronhijalna obolenja, je odstranil iz prs šestmesečnega otroka štiri odprte varovalne bučike. Skozi požiralnik se je potisnila cevka, s katero so se s pomočjo električne svetlobe iskale zaponke, nakar so se s posebno konstruiranim instrumentom skrbno druga na drugo navezale in zaklopile; šele sedaj je bilo možno izvleči vse štiri igle in rešiti otroku življenje. Zdravnik je že parkrat pred tem slučajem napravil slične poizkuse; tako je rešil svojim pacientom iz žrela bučike, žeblice, gumbe, svetinjice, enemu celo napolnjeno patrono. Nek otrok se je privozil z iglo v svojih pljučih iz daljne Avstralije in se je zdrav vrnil z iglo v roki v svojo domovino nazaj. Do sedaj so morali skoraj si slični bolniki umreti.

Manj mačk — manj medu. V nekem angleškem podeželju so pobili vse mačke in kmalu nato niso imeli niti medu več. Razlaga je enostavna: ker ni bilo več mačk, so se poljske miši zelo razmnožile in pokvarile vse panje.

bolj važna. Navadno se označuje za cilj ženskih bojev njih enakovrednost z moškimi. Vprašanje pa je: S katerimi moškimi? Gospa Du Pont — katera koli izmed njih — bi nas grdo pogledala, če bi ji ponudili enake pravice s katerim koli delavcem njenega moža in gospa Rockefellerjeva ne bi marala pravic, ki jih uživa kak pro-

fesor na vseučilišču, katero dobiva podpore od njenega moža. Delavka v tovarni in pisarica v banki bi morda radi imeli enake pravice s svojima šefoma, toda kako naj jih dosežeta?

(Nadaljevanje sledi.)

Mir v družini

V skupnem družinskem življenju pridemo vse premalo drug drugemu nasproti, vse preveč gremo vsaksebi. Predvsem bi bilo vse mnogo lepše, če ne bi toliko dali na zamero. Marsikomu se zgodi, da v razburjenju zine besedo, ki zveni morda silno zlobno, dasi ni bila tako hudo mišljena. Pa kaj, ko jo sedaj drugi noče odpustiti in pozabiti, ko se žilavo in strastno zagriže v svojo jezo in sovraštvo, ko razpreda dalje in dalje svojo malenkostno zamero, da nastane iz nje nepremostljiva ovira. Toliko ljudi je, ki venomer očitajo drugemu njegove napake, ki venomer jahajo istega konjička, ki svojo mržnjo

skrbno čuvajo in negujejo, dokler ni oni drugi popolnoma zagrenjen in notranje ubit. Marsikomu se na tihem zdi, da bi bil slabič, če bi prvi popustil in podal roko v spravo, ker se ne zaveda, da je največje junaštvo v tem, hrabro stopiti naprej, s krepko potezo prečrtati in izbrisati vse ono, kar se je itak že bilo zgodilo in ni več mogoče preprečiti. Nešteto bridkih solz in noči brez spanja lahko izostane, če dobrotljivo izbrišemo in pozabimo vse ono, kar je naš bližnji storil napak, če nikoli ne zahtevamo od drugih tega, česar tudi sami ne zmoremo.

Premišljevanje o kuhi

Hrana je tista stvar, za katero se najbolj pelhamo in ji posvečamo največjo skrb. Kuharska umetnost je znana že od najstarejših časov in se je v teku časa razširila pri vseh narodih. Ker pripravljamo hrano na različne načine, je za to pripravljanje treba predvsem bistre glave in spretno roke. Ker je uspeh kuhanja odvisen od tega, kako se kuha, se mora kuhati z glavo in posvečati kuhanju največjo pozornost. Dobra kuha je umetnost, ki leži v krvi, ki je človeku prirojena kakor vsaka druga umetnost. Lahko se sicer naučiš kuhati po raznih hišah, šolah in tečajih, a če nimaš prave kuharske umetnosti v krvi, bodo tvoji kuharski izdelki vedno nekako cmledni, hladni in mrtvi, nekako brez duše bodo in nikomur ne bodo šli posebno v slast. Seveda pa ne zadostuje prirojen talent za kuhanje, treba je tudi kuhati »z dušo«, kar pa zahteva vsega človeka. Nikoli ne doseže dobrih uspehov tista kuharica, ki opravlja svoje delo brezbržno in s slabo voljo. Kakor vsako delo se nam kuha posreči le tedaj, če se je lotimo z vnmemo in zanimanjem, če prijazno prigovarjamo jedilom in jim posvečamo vso pozornost.

Kuhanje je pa tudi prav posebno zanimiv posel, saj je pri kuhi toliko življenja, da se človeku včasih zdi, da se jedi pogovarjajo in da živijo svoje posebno življenje. Nekatera jedila se prav lepo in spodobno obnašajo in ti nič ne nagajajo. Potrpežljivo čakajo, da se jih spomniš in so ti hvaležna, če jih le malo obrneš ali premešaš. So pa spet druge jedi, ki hočejo kar vsega človeka zase, ki so kakor nebogljen otrok in si sama ne morejo prav nič pomagati. Venomer moraš pri njih stati, lepo jim prigovarjati, mešati, pokušati in dodati,

pa se ti končno zgodi, da se ti potem, ko so na mizi, prav pogrljivo nasmehljajo v vsej svoji neokusnosti, češ, »ali smo te ugnali v kozji rog!«

Ali še nisi nikoli opazovala, kako zanimivo se vedejo na ognju posamezna živila? Dobrodušen, ponižen in skromen je krompir, prava hrana siromakov. Vedno nam je na uslugo in veliko prenese. Če napravimo z njim kar hočemo, vedno je užiten in prav pošteno slaša kuharica je tista, ki se ji še krompir ne posreči. Ima pa tudi krompir svojo muho, samo svež nam hoče biti na uslugo, če ga hočemo shraniti za drugi dan, je užaljen in od same jeze pogreni. In ajdovi žganci, ali niso prav skrivnostna reč. Po lastnem opazovanju prav nič ne veš, kdaj so skuhan. Pol ure že vrejo, a še jim ni videti, da bi se jih kaj prijel vročina, notranjost je še vsa siva. Če se pa zanesesh na uro in jih vseeno začneš mešati, se pa kar naenkrat izkaže, da so to le žganci in ne več moka. Mleko je zahrbtno in domišljivo obenem. Navidezno čepi ponižno v ponvi, a le poskusi in odstrani se za hip, takoj vzkipi in zašumi in obrne pozornost vse hiše nase. Ali mast, kako je muhasta in zlobna. Dolgo ne veš, če se je sploh že kaj razbelila, a če le malo pozabiš nanjo, zacvrči in zašumi in v svoji hudobnosti je v stanu, zažgati ti še hišo. Pečenka se pa prav gosposko in našopirjeno obnaša, da občutijo vsa druga jedila takoj, da je nekaj več. Z močnim vonjem opozarja nase vso sosesko, oblastno se pogovarja in krega z mastjo, ki bi ji vedno rada ugovarjala. Ali ni tako?

Tega pa res luna trka. V Clevelandu, v Ameriki, že nekaj let obstoji društvo za zvezo zemlje z luno potom zračnih raket. Glavni mecén društva, milijonar Eduard Hana, je za razne raketne eksperimente izdal že milijon dolarjev. Dosedaj seveda še brez uspeha, ki pa v njega, kakor izgleda, fanatično veruje. Pred kratkim je ustanovil poseben fond 200.000 dolarjev v svrhu, da se po smrti njega in njegove žene obe trupli z raketo prepeljeta na luno, kjer naj se za nju zgradi poseben mavzolej, za katerega mu je nek arhitekt za nagrado 5000 dolarjev napravil načrt. Mož je najbrž prišel v roke prevejanim špekulantom, ki ga na prefrigan način skubijo.

Angleščina je najbolj razširjen jezik. Še leta 1582 je pisal neki angleški državnik: »Naš jezik je zelo malo razširjen; govori se samo na našem malem otoku in še tu ne v vseh krajih.« Danes pa govori angleški ravno toliko ljudi, kot nemški in ruski skupaj. Za 174 milijonov ljudi je angleščina materni jezik in to: v Angliji za 42 milijonov prebivalcev, Združene države ameriške 112 milijonov, v Kanadi 6 milijonov, v Avstraliji ravno toliko, na Irskem 3 milijone, v Južni Afriki 2 milijona in 3 milijoni v raznih britanskih kolonijah. Če se k tem prišteje ljudi, ki sicer niso anglosaškega pokolenja, to-

da živijo v deželah z angleškim ali pa ameriškim občinstvom, dobimo mnogo večje število; v dnevnem trgskem življenju rabi angleščino 13 milijonov ljudi tujega pokolenja v Zedinjenih državah, 1 milijon v Kanadi, 1 milijon v Angliji in na Irskem ter 2 milijona v dominijonih. 191 milijonov ljudi uporablja naravnim potom angleški jezik. Brezštevilni so pa oni, ki sicer nimajo nikakih zvez z Anglijo ali pa USA, pa se uče angleščine iz čisto kulturnih, deloma trgovskih ozirov. V šolah je upeljan kot obvezni jezik v Nemčiji, Turčiji, Danski, Estonskem, Argentini, na Japonskem in še marsikje. Naj še omenimo, da se tridesetletno mednarodnega dopisništva vrši v tem jeziku. V več kot polovici tiskanih časopisov naše zemlje je angleški jezik vodilni. Pogosto se najde kot drugi jezik poleg stolpiča, ki je stavljen v španščini, tako na primer v Mehiki, Guatemali in San Salvadorju; tudi japonski in kitajski časopisi imajo kot izvleček angleške članke.

S pesmijo proti pijančevanju. Angleži so poseben narod s svojevrstno mentaliteto in moralno, zato je tudi njihov boj proti nemorali svojevrsten. Ustanovili so posebno ligo proti pijančevanju, ki po najbolj zakonitih in zloglasnih beznicah prireja brezplačne

propagandne koncerte in recitacije, da bi pijance poboljšala in odvrnila od pitja.

Osemdesetletnica Sueskega prekopa. 25. aprila 1859. leta so se pričela pri Port Saïdu prva dela za gradnjo prekopa, ki veže Sredozemsko morje z Rdečim ter tako skrajšala pot iz Evrope v azijske obmorske kraje; poleg tega se spominjamo letos sedemdesetletnico otvoritve tega mogočnega dela in petinštridesetletnice smrti njegovega graditelja. Ozek pas zemlje, ki je vezal Afriko z Azijo, je že od nekdaj bil velika zapreka pomorščakom, ki so morali objadrti celo Afriko, če so imeli opravke v Indijskem oceanu ali še dalje v tej smeri. Po poročilih sodeč sta se že faraona Setos I. in Ramses II. prizadejala potom rek zvezati obe morji, pri čemer bi igral glavno vlogo Nil. Zgodovinarjem ni znano, ako je ta načrt uspel, ve se pa, da je Necho II. 800 let pozneje pričel z gradnjo prekopa od Bubasta na Nilu k Rdečemu morju; trdi se, da je pri tem ogromnem delu zgubilo življenje okoli 120.000 ljudi; prekop pa je bil uporaben šele sto let pozneje. Za časa vladanja Ptolomensa II. so bile dograjene velike zapornice, s katerimi so premostili razne ovire. Žal nimamo danes o tem mogočem delu staroegipčanske tehnike nikakih sledi, ker se je nega prekopa opustila,

nakar se je pogreznil in razpadel. Sicer so prvi rimski cesarji poskusali to važno zgradnjo obnoviti, vendar so se jim zdeli stroški na delu in izguba pri ljudeh preveliki; kalif Omar je pustil končno prekop zasuti. Ko je dospela vojska Napoleona I. v svojem vojnem pohodu v Egipt, je spoznal veliki Korzičan vrednost zveze med obema morji; zato je poveril leta 1798. svojemu najboljšemu inženirju Leperju nalogo, naj izdela načrt, ki bi vezal Aleksandrijo s Suezom; ko pa se je boril Napoleon s svojo vojsko v Evropi in Rusiji, je zgubil vsak interes na gradnji kakega prekopa v Egiptu. V petdesetih letih prošlega stoletja je bil v Kairu francoski konzul Ferdinand Lesseps, prijatelj Saida Paše, ki se je tudi resno bavil z mislijo zgraditi prekop v ožini pri Suezu. Posrečilo se mu je pridobiti politike in bogataše ter tudi Saida Pašo. Komisija strokovnjakov iz skoraj vseh naprednih dežel se je po daljših, temeljitelj posvetovanih odločila, pričeti z gradnjo prekopa med Port Saidom in Suezom, ker leži na tem ozemlju več jezer, kar bi delo olajšalo. Stroški so bili preračunani na 200 milijonov frankov, vendar se je ta vsota pozneje več kot podvojila. Ko so že pričeli z gradnjo, pa se je naenkrat zoperstavila Anglija, ki se je čutila ogroženo radi Indije in je poskušala na vsak način preprečiti nadaljevanje dela; na njen pritisk se je umaknil tudi Said Paša. Vendar se je Ferdinand Lesseps, moralno podpiran po skoraj celokupni svetovni javnosti, odločno bori in končno premagal vse težave. Pri delih na prekoku, kjer so morali izkopati 75 milijonov kubičnih metrov zemlje, predno so izpeljali ozek, toda 157 kilometrov dolg prekop, je bilo zaposlenih 40.000 delavcev pod vodstvom evropskih inženirjev ter gradbenikov. Umrljivost je bila, žal, zelo velika. Delo je napredovalo in 17. novembra 1869. leta je bil prekop izročen prometu ob navzočnosti predstavnikov vseh dežel. Prekop je širok 58 do 100 metrov ter globok do osem metrov. Ladje morajo voziti v prekoku zelo previdno ter se pokoravati strogim predpisom; voziti smejo s hitrostjo 6 vozlov (10 kilometrov na uro). Vsaka ladja, ki vozi skozi prekop, plača prehodnino, ki se ravna po teži, velikosti ter številu potnikov, kar znaša par desetisoč dinarjev; če pa pomislimo koliko bi stala vožnja v Indijski ocean okoli cele Afrike, si lahko mislimo, da to ni toliko. Letno pluje skozi prekop par tisoč ladij ter je razumljivo, da ima družba, vključb neorekidnemu izropolnjevanju in popraviljanju prekopa, velike dobičke. Baš zadnje čase smo z italijanske strani ponovno čuli zahtevo, da hoče tudi ona imeti besedo pri tej družbi; kako se bo to razvilo, bo pokazala bržkone že najbližja bodočnost. L. V. Z.

DELA VSKA PROSVETA

Trbovlje. — V nedeljo dne 25. junija ob 8. uri zvečer je v dvorani Delavskega doma vprizoril dramski odsek »Vzajemnosti« za zaključek sezone narodno igro »Zaklad«, ki je prav dobro uspela. Dne 20. junija bi se bilo moralo vršiti v dvorani »Delavskega doma« predavanje »Naša ustava«, pa ga ni bilo, ker je predavatelj profesor Košak, nenadoma obolel. Vršil se bo kesneje. Društvo »Vzajemnost« je ustanovilo nov odsek, in sicer citraški ter vabi mladino obojega spola, ki ima veselje do učenja citer, da se prijavi v društveni pisarni v »Delavskem domu«.

»Vzajemnost« v Hrastniku. — 1. in 2. julija je agilna »Vzajemnost« v Hrastniku proslavila 15 letnico svojega delovanja, zlasti pa pevskega odseka, ki ga vodi z velikim uspehom s. Podlogar Lojze. On je duša pev-

Flamingi.

skega življenja med rudarji in drugimi delavci in od 1. 1924 deluje, da je svoj zbor privedel do res odlične izvežbanosti. Že na predvečer slavlja, 1. julija, so vprizorili znano opereto »Erika« z besedišom Simonila in uglašeno od Gregorca. Doživela je sijajen uspeh ter privabila takšno množico obiskovalcev, da kaj takega nihče ni pričakoval. Zato jo bodo parkrat ponovili. Bilo je prvič, da so poskusili igro pod milim nebom in res z velikim uspehom. — Drugi dan slavlja se je, žal, začel ob dežju. Toda godbe rudarjev in steklarjev se niso ustrašile ter prišle okrog 9 na kolodvor, da sprejmejo, žal, bolj redke goste in jih v sprevedu popeljejo v dvorano Konsumnega društva rudarjev. Že preje pa so z avtobusi ali drugače prišli gostje iz Trboveli, Kamnika, Št. Vida in dr. Čb pol 11. uri se je začelo slavnostno zborovanje. Najprej je pozdravil goste in domačine župan Malovrh, stari borec za delavsko stvar; obenem je povdaryl velike zasluge s. Podlogarja, ki jih kaže njegovo delo. Slavnostni govor o razvoju pevskega zbora in kulturnega dela v Hrastniku pa je imel s. Malovrh mlajši ter posebno označil pomen kulturnega dela v narodnem in socialnem pogledu. — Nato je pozdravil zborovalce član osrednjega odbora »Vzajemnosti« v Ljubljani, prof. Ivan Favai; čestital je pridnemu in živahnemu društvu, ki tako vztrajno vrši kulturno poslanstvo za delavski napredek v duhovnem oziru. Nato so pozdravili in čestitali hrastniškim pionirjem še s. Kogejeva iz Št. Vida, s. Žužek iz Litije, s. Vrtačnik iz Trboveli, za Čvezo rudarjev v Hrastniku s. Kladnik, za »Vzajemnost« Hrastnik II. s. Beutl v imenu steklarjev.

Kakor ob začetku zbora nam je tudi ob koncu zapel pevski odsek mogočno in odločno zvenečo delavsko pesem. Čb zaključku je preds. »Vzajemnosti« v Hrastniku, živahni in neumorni s. Rozman izjavil, da bo popoldne pevski koncert z bogatim programom. Čez 14 dni pa bo rudarska godba v Hrastniku slavila 15 letnico svojega obstoja. K sreči je dež ponehal. Po kosilu so si mnogi gostje ogledali najvaž-

nejše naprave rudnika, zlasti reparacijo za premog, kjer je izkušen rudar ljubeznivo in jasno razlagal glavni ustroj modernega rudarskega podjetja in povedal zanimivosti iz rudarskega življenja. Popoldanski koncert se je začel ob 16. uri in ob splošnem zadovoljstvu pokazal, kaj lahko doseže vztrajno in navdušeno delo zavednih proletarcev. I. F.

KAMNIK

Javna zahvala vsem udeležencem proslave 20 letnice Delavskega pevskega društva »Solidarnost« in »Delavske knjižnice« v Kamniku.

Vsled velike zaposlenosti se nam ni bilo mogoče posloviti od vseh društev. Zato izrekamo na tem mestu vsem, ki so doprinesli svoj delež k veličastni kulturni manifestaciji slovenskega delovnega ljudstva v Kamniku dne 9. julija t. l. sodružno zahvalo. Posebno se zahvaljujemo društvu »Vzajemnost« iz Zabukovice, ki so bili že ob 7. uri zjutraj s praporjem na mestu in ves čas agilno delali za sprejem gostov. Nadalje »Vzajemnosti« iz Stožic pri Ljubljani, katera je organizirala veličastni pohod kolesarskega bataljona, Kovinarski gočbi iz Jesenic in Zadvara, našim največjim trpinom iz Trboveli in Hrastnika. Nadalje sodrugu in sodružici Kogeli Korparjevi, ki sta ves čas agilno pomagala.

Zahvaljujemo se tudi vsem, ki so nam poslali številne pozdravne brzojavke in čestitke. Posebna zahvala pevskega društvu »Grafika« iz Maribora, kateri so že na predvečer sodelovali in vzbujali splošno priznanje kamniškega občinstva.

Večni dolžniki pa ostajamo našemu Bratku Kreftu. Ves se je stavil na razpolago že v soboto 8. julija od 5. ure popoldne in do konca slavnosti v nedeljo 9. julija. Njemu gre glavna zasluga, da smo varno pasirali vse vrtince, v katerem se je znašel naš brod že v soboto zvečer in v nedeljo zjutraj. Da ne govorimo o umetnosti njegovega govora, katerega je delavstvo visoko ocenilo in mu prirejalo mogočne ovacije.